

JANÉ I LLIGÉ, Jordi; KABATEK, Johannes (eds.)
Fronteres entre l'universal i el particular en la literatura catalana
 Aachen: Shaker Verlag, 2007. 214 p.

Heus aquí una nova publicació que aborda les relacions entre la literatura catalana i les literatures «estrangeres», les fronteres deixades entre el particular i l'universal, com el títol anuncia. Un plantejament força desatès fins no fa gaires anys i que avui, a poc a poc, ja comença a ser considerat en l'àmbit dels estudis literaris. Potser encara no és casualitat que el llibre sigui imprès a fora del país, en una flamant «Biblioteca Catalànica Germànica», de la qual constitueix ja el sisè volum. Recull, de fet, les contribucions de la secció de literatura del 20è Col·loqui Germano-Català, celebrat el febrer de 2006 a la ciutat de Tubinga. El número dona fe de l'arrelament de la catalanística en terres alemanyes. El contingut de l'obra, també.

Amb una estructura cíclica, el començament i el final són protagonitzats per Johannes Hösle, capdavanter en la difusió de la llengua i la literatura catalanes al seu país. Nascut el 1929, va estudiar a la Universitat de Tubinga i, després de passar una dècada a Milà, va tornar-hi el 1964 i hi va romandre fins al 1967, data a partir de la qual ha exercit de professor a Regensburg. N'hi va haver prou amb aquest curt lapse de temps per a «convertir» Hösle a la causa catalana. L'artífex del «miracle» va ser, essencialment, Antoni Pous, que aquell 1964 havia arribat a Tubinga, amb l'amic Ricard Torrents, per estudiar-hi filosofia i filologia romànica. El 1967 Pous va impartir-hi les primeres classes de llengua catalana i l'any següent va ocupar el primer lectorat de català a Alemanya de la postguerra. Segons Ramon Farrés, Pous «tenia un magnetisme especial, una capacitat extraordinària d'encomanar entusiasme i passió» (p. 181). Tots dos, Hösle i Pous, van emprendre un seguit d'iniciatives (entre les quals sobresurt la publicació de dues antologies de poesia catalana contemporània traduïda a l'alemany) que van suposar una renovació de la catalanística en tres sentits, seguint el raonament de

Ricard Torrents: «a) trencà l'aïllament de la realitat catalana, segrestada per la dictadura de Franco, b) superà l'historicisme de les etapes anteriors i c) donà prioritat a la perspectiva sociolingüística i als escriptors contemporanis». Tot un canvi de plantejaments que va produir-se gràcies a un «grup no organitzat però dinàmic i emprenedor» (p. 185), gràcies a la confluència de diverses circumstàncies més o menys fortuïtes que van desembocar en un moment històric de gràcia, amb una repercussió enorme, com posa de manifest l'existència mateix del volum que comentem.

En el primer escrit Johannes Hösle ofereix la seva visió d'aquells anys a Tubinga i repassa les principals contribucions en què va prendre part. El text, per tant, té un marcat caràcter testimonial. Igual que el darrer, de Ricard Torrents, dedicat precisament a Hösle. Torrents també hi era, i no menysté el relat de l'experiència personal per a presentar i valorar la tasca de Hösle com a «mediador» entre cultures, sobretot com a introductor de la cultura catalana en l'alemanya. De passada, Torrents ret tribut a d'altres obres i autors que van fer possible un canvi de rumb en els estudis de llengua i literatura catalanes a Alemanya: Brigitte Schlieben-Lange, Georg Kremnitz, Horst Hina, Tilbert Stegmann i, en terres catalanes, Jaume Tur, autor de la pionera monografia *Maragall i Goethe. Les traduccions del Faust* (1974). Manifesta encara un darrer reconeixement: «l'ona expansiva del cercle de Tubinga va arribar a Catalunya en el projecte universitari i editorial de Vic» (p. 193). El retrat del cercle es completa amb l'agut article de Ramon Farrés, sobre l'activitat d'Antoni Pous a Tubinga, un punt d'inflexió en la seva vida, capgirada fecundament per sempre més. Així doncs, els textos de Hösle, Torrents i Farrés formen una mena de trancaclosques, es complementen l'un a l'altre i tots tres, més enllà de les inevitables

reiteracions, perfilen una trama d'esdeveniments que es llegeix amb veritable deler.

Com és natural en una recopilació d'actes, les altres aportacions de *Fronteres entre l'universal i el particular en la literatura catalana* tenen un caràcter més heterogeni. Tres poden considerar-se anàlisis de traduccions, per bé de característiques ben diverses. Maria Àngels Fuster Ortuño proposa, amb l'ajut de les noves tecnologies, la creació d'edicions interlineals dels clàssics catalans, amb les distintes edicions de l'obra original i traduccions, com una eina útil per a l'estudi de les obres mateixes i dels mecanismes traductològics. Ho exemplifica amb tres edicions del *Curial e Güelfa* i dues traduccions castellanes i una anglesa. Tal vegada perquè només comenta dos casos concrets (un mot i una expressió), els beneficis del mètode emprat no semblen d'entrada gaire generosos. En contraposició, Alfons Gregori i Gomis, sense una metodologia explícita d'anàlisi, elabora un comentari impressionista d'alguns contes de Pere Calders i de les versions anglesa, francesa i poloneses (de les dues que existeixen). Amb arguments penetrants, el resultat és il·lustrador tant de les característiques de les traduccions com dels mecanismes de construcció de l'original mateix. Maridès Soler investiga les adaptacions operístiques de *Terra baixa*, d'Àngel Guimerà, al francès (*La catalane*) i a l'alemany (*Tiefland*). Forneix prou dades per a fer-se una idea precisa de la idiosincràsia de cadascuna, dels propòsits diferents que planaven al darrere i del ressò igualment divergent que van obtenir. Amb alguna curiositat afegida, com el procés d'italianització de l'òpera alemanya i el de castellanització de la francesa o el fet que «*Tiefland* és l'única òpera verista que encara ara es troba en cartellera» (p. 27).

Annemarie C. Mayer, Anna Isabel Peirats i Neus Real exploren el paper de l'«universal» en algunes obres concretes. Les dues primeres estudioses se centren en Ramon Llull, l'autor català, segons l'apreciació de Hösle, que «ha tingut una difusió internacional més gran i continuada» (p. 1).

Mayer, que el situa com un escriptor de frontera i d'acció, investiga, per mitjà de quatre exemples extrets del *Llibre del gentil*, com procedeix a fi d'impulsar el seu anhel d'una religió universal, és a dir, esbossa el seu mètode de traducció «intercultural». Semblantment, Peirats se serveix del *Llibre dels cents noms de Déu* per a mostrar com Llull fa ús d'elements de la mística musulmana per als seus propòsits cristianitzadors. L'objecte d'investigació de Neus Real és una narradora del primer terç del segle xx, Elvira Augusta Lewi, d'origen alemany, la producció de la qual (nombroses col·laboracions a la premsa, la novel·la *Un poeta i dues dones* i el recull de contes *Els habitants del pis 200*) palesa influències de la narrativa germànica contemporània.

Les altres quatre contribucions que completen el volum parteixen d'enfocaments diferents. Cronològicament, les de Pilar Estelrich i Micheal Ebmeyer comparteixen una certa actualitat. Més recent la d'Ebmeyer, que exposa les vicissituds del camí de Catalunya cap a la Fira de Frankfurt del 2007 (fins a uns quants mesos abans, naturalment, que se celebrés), i les raons de la «incomprensió» alemanya, per tal com «les aspiracions independentistes catalanes no gaudeixen d'una bona imatge a Alemanya» (p. 170). Pilar Estelrich explora la producció d'obres literàries (incloent-hi les infantils i juvenils) traduïdes de l'alemany al català des del 1975 fins al 2005. Parteix de dues bases de dades, l'ISBN i l'*Index Translationum*, que malauradament no ofereixen dades prou fiables, per la qual cosa les complementa amb altres fonts d'informació. Un repàs dels autors, les obres i els traductors més rellevants posa de manifest la magna obra executada en pocs anys, encara que Estelrich no s'està de subratllar els buits que encara queden per cobrir, «una part substancial de la literatura i la cultura alemanya» (p. 117), com tampoc no s'està de denunciar «la manca de visualització o d'accessibilitat de les obres traduïdes» (p. 118).

El treball d'Aina Torrent-Lenzen pot incloure's en el calaix de les conceptual-

zacions teòriques de la traducció, amanides, però, amb recomanacions d'ordre estrictament pràctic. Defensora de la traduïbilitat de la poesia, del seu vessant científic i aplicat, basteix una apologia de la recreació, de la reescriptura o del trasplantament poètic amb rima quan hi és a l'original, perquè «la rima constitueix una realitat irreductible a l'hora de fer una traducció» (p. 125); prescindir-ne significa «traïr el text i enganyar el lector» (p. 138). Exemplifica el raonament amb un parell de versions seves, al català i al castellà, de composicions de Günter Eich. Es tracta d'un dels textos més combatius i estimulants del llibre.

Com ho és, també, el de Josep Murgades, que proporciona una sèrie d'exemples d'interposició (no pas mediació) de la cultura espanyola en la recepció de la cultura universal, fet que provoca «alienació, o sigui, pèrdua de valors referencials, si no admiració, envers els forans» (p. 145). Treu a llum exemples ben diversos, de llengua, literatura, traduccions, premsa, política editorial i cinema. Així mateix, presenta alguns dis-

curso ideològics que han maldat per fer d'antídoto contra la interposició i d'altres que, per contra, han elaborat tota mena de tesis per tal de perpetuar-la.

Com es pot deduir fàcilment pels breus comentaris de cadascun dels articles, *Fronteres entre l'universal i el particular en la literatura catalana* ens interroga sobre qüestions tan actuals com punyents, d'un interès ineludible. I fa bo el tòpic de la necessitat de conèixer el passat per a fer front al futur. Si ens n'hem de fiar, si hem d'amidar l'afany del país per incorporar la literatura universal i, concretament, si «la traducció pot considerar-se un indicador i un agent de la normalització lingüística, cultural, literària i científica d'una llengua» (p. 13), l'avenir sembla esperançador. Cal desitjar, això sí, que es giri la truita definitivament i que la literatura catalana sigui reconeguda arreu.

Montserrat Bacardí

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

MONZÓ, Esther (ed.)

Les plomes de la justícia. La traducció al català dels textos jurídics
Barcelona: Pòrtic, 2006. 232 p.

Aquesta obra recull una sèrie d'inestimables aportacions que presenten un panorama molt variat de la traducció al català en el camp del dret. Concretament, se centra en la traducció jurada al català i en el paper dels traductors jurats com a agents socials, des de la seva formació inicial fins a la professió, passant per l'habilitació. És un mosaic de contribucions que permet veure l'estat de la qüestió des dels vessants professional, acadèmic i investigador. L'obra té una primera part dedicada al marc acadèmic i jurídic, una segona part dedicada a contextos de traducció i una tercera part dedicada a recursos pràctics per a la traducció jurídica. Sens dubte, un dels mèrits de l'obra és l'amplitud de la diversitat geogràfica que es pre-

senta gràcies a la procedència d'autors del Principat, Andorra i el País Valencià.

Les contribucions de la primera part del volum presenten aspectes del marc acadèmic i jurídic en què treballen els traductors jurats. En primer lloc, Esther Monzó, després d'analitzar els agents del camp de la traducció i la interpretació jurades, detalla amb gran minuciositat què fan les universitats (UAB, UVic, UPF, UJI, UV, UA) per la formació d'aquests professionals, per la innovació (grup GITRAD i xarxa LEXTRA) i per la transferència de coneixements de traducció jurídica, i proposa que siguin aquests tres pilars (recerca, formació i transferència) la clau per lluitar contra les causes del desprestigi de la professió. Per ampliar la